

bretol cap a baix de la vall (1920), i en la locució *ena brespáda* 'cap al tard' (i en la dita meteorològica relativa a l'arc de St. Martí: *coann se ve 'na brespáda, era plója ei passada*, Toran, 1924); com a resposta de «après-midi» ho obtingué l'ALGc. a l'Alt Coseirans i en alguns punts de l'Alt Comenge (III, 832, 833); «brespado: après-dinée», St. Gaudens (Dupleich). — 2 També es diu *brespáda* com a verb i substantivat, per al berenar, no sols a la Vall d'Aran, quasi tot el Gers, tot l'Arieja gascó, i tota la vall de la Garona fins a Moissac («gouter», ALGc III, 783); altrament per allà s'ha produït un trasllat horari a la francesa, i *brespalh* o *brespalhà* es converteix en la designació de «dîner, repas du midi» (722); així a 7 pobles entorn o al SO. d'Agén. En zones més nòrdiques o occidentals hi ha d'altres formes sufixals: *brespá* a la punta del Medoc; *brespéyá/-ejà* (amb subst. *brespéy*) a quasi tot B-Pyr. i Landes, sobreixint a part del Gers.

VESSA, adj. ant. 'pervers, dolent, flac', avui subst. f. balear, amb el sentit de 'mandra, peresa, ensopiment': origen incert, probablement d'una forma del ll. **VERSUS** 'girat, tombat', o altre derivat de **VERTERE**; no estan aclarits els detalls ni eliminats els dubtes que deixa aquesta etimologia, però sí que és impossible que vingui del ll. **VITIJA** 'vicis', per la forma i categoria del mot medieval, i per l'evidència fonètica; i més difícils i inversemblants les altres etimologies proposades. □ 1.ª doc.: adj., c. 1380, *Facet*, Eiximenis; subst. 1747, Fontanet; i 1840, *DFgra*. Notem que Eiximenis usa encara els plurals antics com *meses, verses, llaces, feixs* (cf. *mateix(s)* en les cites que adduïrem).

A l'E. Mj. *veessa* i els seus derivats es troben bastant sovint. La major part de les vegades és en el plural masculí *veesses* o en derivats, i part tant no manca de fonament Faraudo, quan posa un adj. *ves, veessa* (*Misc. Fabra*, 172), com sigui que el plural dels masculins en -s es feia en -es en el S. xiv. Tanmateix no he encapçalat aquest article amb *ves*, perquè també apareix *veessa* algunes vegades concordant amb un masculí.

«Los *veesses* e folls e no vertaders proverbis e eximplis que damunt dixem ---», *Doctrina Compendiosa* (NCL, 115). Es refereix al passatge que transcriurem in extenso, perquè el mot i derivats hi surten repetidament, i perquè així es veurà sens dubtes el sentit de perversió i prevaricació: «Dix un dels ciutadans al fratre: —Alcuns són qui's retraen de fer lo bé que porien a la comunitat --- per un proverbí vulgar que diu: 'Qui serveix a comú / no serveix a negú' --- Dix lo fratre ---: —E d'aquests *veesses* proverbis e eximplis, sabets-ne pus dels que dits havets? --- yo us n'hi afigiré un altre --- Lo proverbí *veessa* que us hi afig és aquest: 'Més val meu que nostre'. Doncs, *çvós* entenets que, puis los que deïts, de bon servir e de bon affer han reportat mal guardó, que per àvol servir e per mal affer reportets bon guardó?—. Respòs lo ciutadà: —A vegades per la reversa hi entra hom mils. —Oh! mal guany faç —dix lo fratre— qui primer dix ne féu tals *veesses* e follies, e qui n pren doctrina ne inten-

ció:» (ib., 115).

Ja abans havia emprat Eiximenis la paraula i expressat el concepte: «jamés no viu ne sabí que vostres inquisidors --- fessen una punició --- E no és maravellosa, car són de vosaltres mateixs; e los qui enguany són inquisidors, l'altre any esperen ésser oficials; e així serien vists fer contra si mateix, e amen més usar de una *veessa* paraula vulgar qui diu 'Presta-me'n una e prestar-te-n'he un altra» (ib., 85).

El mot no era gaire peculiar d'Eiximenis (fos o no d'ell la *Doctrina Compendiosa*, que jo no crec en la fermesa de les raons al·legades per dubtar-ne ni en la solidesa dels filòlegs que en dubten: notem el to tan semblant al del *Regiment* etc.; la llengua és ben d'ell i aquest «fratre» és ell en persona). La nota que nega l'autenticitat, publ. recentment (1984) en una miscel·lània erudita, és més pròpia per fer dubtar de la serietat de propòsit de l'autor de la nota que no pas de l'atribució de la «Doctrina».

Però al capdavant no és pas solament en aquesta obra, en què es presenta amb aquest valor moral, car també el *Facet*, del mateix temps, qualifica de «àvol és e *veesa*, sens mantir, / qui en tal cas la vol jaquir» (o sigui abandonar l'amant) (v. 1268, *Rom.* xv, 215).

I també en l'abstracte, molt eiximenià, *veessa*, que ja hem vist, i que encara es repeteix amb el mateix sentit: «lo primer dels dits proverbis, que diu 'qui serveix a comú no serveix a negú', és fals e foll --- és fals, car --- dic encara que és foll. Sabets qui trobà de dir tal *veessa*? Uns folls los quals entenen en jactància e, si qualque bé o bon servei fan, volen que tantost n'hagen gràcies ---» (*Do. Comp.*, 117). Ningú no dubta de l'atribució a Eiximenis del *Dotzèn*, i aquí també es llegeix: «més me val aver molt menys, e morir ab noblea, que aver molt més, e morir ab riqueta, ab mal nom e ab mala fama, de vida plena de tota viltat e *veessa*» (cap. 175).

Ara bé en altres aparicions medievals el sentit es decanta ja cap al matís de fluixedat i inacció que ha acabat per tornar-se el modern mall. 'peresa'. Àvol fou també totes dues coses, ho foren *vil* i *viltat*, el ll. *piger* també, el cast. *torpe* ve de **TURPIS** 'vergonyós, immoral'; l'ociositat és la mare de tots els vicis: la màxima universalment acceptada. Ja en el mateix Eiximenis: «--- qui en jovent és pereós e fret, aytal hom en veyllea serà com a stàtua d'om mort; fort és mal senyal al hom jove que sia *veça*, car diu l'eximpli que 'spina cant púnyer deu, aguda neix': axí, si l'om en sa joventut no és fervent, nuyl temps no serà bo a res --- Diu sent Jerònim que aytal *vecea* toyl al hom temps de merèixer, e empatxa la ànima de fer ço per què Déus la ha mesa en lo cors», *Terç* (NCL, II, 90.4). És la doctrina lulliana de l'*accidia*; i és sabut que aquest concepte ha declinat sovint cap al de 'peresa', amb el qual també s'ha usat aquest mot.

Encara més accentuada en els derivats que usen autors no gaire posteriors: «tota virtut se *enveceix* e afflaqueix sens adversari: elevòs [**LLAVORS**] apareix quanta és la sua força e excel·lència, com ab la potència mostra quin és lo seu poder»; «çquí és qui no di-